ÖMER b. ABDÜLAZÎZ (680/720)

- اَلَّذينَ اِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْاَرْضِ اَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتَوُا الزَّكٰوةَ وَاَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلّٰهِ عَاقِبَةُ الْاُمُورِ

- ***"Onlar öyle kimselerdir ki, kendilerine bir yerde egemenlik versek, namazı kılarlar, zekâtı verirler, iyiliği emrederler ve kötülükten alıkoymaya çalışırlar. İşlerin sonu Allah'a varır."***[1]

[1] Hac; 22/41

Hayatı:

- Tam adı; Ebû Hafs el-Melikü'l-Âdil el-Eşecc Ömer b. Abdilazîz b. Mervân b. Hakem el-Ümevî (h. 61/101- m. 680/720)
- 61'de (680) Medine'de doğdu. Babası Mısır Valisi Abdülazîz b. Mervân, annesi Hz. Ömer'in torunu Ümmü Âsım'dır. Çocukluğunun ilk yıllarını Medine'de dayılarının yanında geçirdi. Babası, küçük yaşta Kur'an'ı ezberleyen Ömer'i Medine'nin tanınmış âlimlerinden Sâlih b. Keysân'a emanet etti.
- Medine'de Enes b. Mâlik ve dayısı Abdullah b. Ömer başta olmak üzere pek çok sahâbîyi dinleme imkânı buldu. Ubeydullah b. Abdullah ile Saîd b. Müseyyeb ve Urve b. Zübeyr gibi tâbiînin ilk tabakasına mensup âlimlerin derslerini takip etti. Daha sonra babasının yanına Mısır'a gitti ve ergenlik çağına ulaşıncaya kadar orada kaldı.

- Babasının vefatı üzerine (86/705) Halife Abdülmelik tarafından Dımaşk'a çağrıldı. Burada halifenin kızı Fâtıma ile evlendi. 87 (706) yılında Hicaz valiliğine tayin edildi.
- Valiliğe başladığında oradaki halka şöyle hitap etti:
- "Ey kardeşlerim! Ben **Haremeyn** valiliğine değil, hizmetçiliğine tayin oldum. Asıl gayem, hakkın ve adaletin tevzîidir. Eğer bunları çiğneyenleri bana haber vermezseniz, ind-i ilahîde mes'uliyyet size aittir. İkazlarınızla bana yardımcı olmanızı istirham ederim."
- Valilik merkezi Medine'deki ilk icraatı, şehrin on meşhur fakihiyle görüşüp meseleleri kendileriyle istişare ettikten sonra karara bağlayacağını bildirmek oldu. Yaklaşık yedi yıl süren valiliği sırasında beş defa hac emirliği yaptı. Halife I. Velîd'in tâlimatıyla Mescid-i Nebevî'yi genişletti ve Rasûlullah'ın namaz kıldığı diğer mescidleri yeniletti. Irak Valisi Haccâc'ın uygulamalarını sert bir şekilde eleştirmesi görevinden azliyle neticelendi (93/712).

- Valilikten alındıktan sonra Dımaşk’a giden Ömer zalim valileri eleştirmeyi Halife Velîd’in meclislerinde de sürdürdü. Velîd’in ardından halife olan Süleyman, kardeşi Velîd’in kendisini veliahtlıktan azletme teşebbüsüne karşı direnen Ömer’i danışmanları arasına aldı, oğulları ve kardeşleri bulunduğu halde son hastalığı sırasında onu kendisine veliaht tayin etti.

Halife Olması:

- Ömer b. Abdülazîz 99 (717) yılında Süleyman'ın ölümü üzerine halife ilân edildi. Bu önemli görevin kendisine bilgisi dışında verildiğini söyleyerek affını istediyse de biat merasimine katılanların ısrarları üzerine görevi kabul etti (10 Safer 99 / 22 Eylül 717).

******

- Halife olduğuna dair ferman okunduğunda Ömer:
- "Vallahi, ben bu işi asla Allah'tan istememiştim" dedi.
- Büyük hukukçu Salimu's-Suddî'ye: "Hilafetim, seni sevindirdi mi, üzdü mü?" diye sordu.
- Suddî: "İnsanların hesabına sevindim; ama senin payına da üzüldüm."
- Ömer: "Nefsimin helakinden korkuyorum."

- Suddî: “Korkuyorsan çok iyi... Çünkü ben de korkmamandan endişeliydim.”
- Ömer: “Bana bir öğüt ver!”
- Suddî: “Şunu unutma: Babamız Adem, bir tek günah için cennetten çıkarıldı.”[2]

******

- Ömer bin Abdülazîz, halîfe olduktan sonra getirilen alay atlarına binmeyerek; kendi atına bindi ve hilâfet sarayına gitmedi. “Benim kıl çadırım bana yeter” diyerek evine gitti. Hanımını yanına çağırarak; “Eğer benimle beraber yaşamak istiyorsan ziynet ve mücevherlerini Beytülmâle bırak. Zira onlar senin yanında iken ben seninle beraber olamam” deyince, hanımı; onun bu isteğini yerine getirdi. Bütün

[2] Ömer b. Abdülaziz Dönemi ve İslam İnkılabı, İmadüddin Halil s. 58-59

ziynetini Beyt-ül-mâle hediye etti. Ömer bin Abdülazîz de kendisine ait olan elli bin altını fakirlere sadaka olarak dağıttı. Cariyelerinin hepsini serbest bıraktı.

İlk Hutbe

- "Ey İnsanlar! Kuskusuz Kur'an'dan sonra Kitap, Muhammed (s.a.v.)'den sonra Peygamber yoktur. Bilesiniz ki, ben hakim değil infaz ediciyim. Kanun koyucu değil tâbiyim. Ben sizin hiçbirinizden daha hayırlı değilim; üstelik içinizde yükü en ağır olan kişiyim. Zalim devlet reisinden kaçan adam zalim değildir. Şurasını iyi biliniz ki, Allah'a isyan hususunda kula itaat edilmez."[3]

[3] İslam Tarihi, H. İbrahim Hasan I, 415.

- Halifeliği İslâmî kurallar çerçevesinde yürütmeye çalışan Ömer b. Abdülazîz, uygulamalarında esas almak için Hz. Peygamber'in ve anne tarafından dedesi Hz. Ömer'in yönetimle ilgili karar ve icraatları hakkındaki belgeleri topladı. Meşhur âlimleri kendisine danışman seçti. Ayrıca çeşitli vilâyetlerdeki âlimlere mektuplar yazarak onların tavsiyelerini istedi.

Askeri Faaliyetler:

- Ömer b. Abdülazîz'in ilk icraatı İstanbul'u kuşatmakta olan Mesleme b. Abdülmelik'in ordusunu geri çağırmak oldu. Darende'yi tahliye edip halkını Malatya'ya yerleştirdi. 100 (718-19) yılında Bizans tarafından tahrip edilen Lazkiye şehrini yeniden inşa ve tahkim ettirdi. Bu arada Mâverâünnehir bölgesindeki fetih hareketini de durdurdu. Bununla birlikte sınırların korunması ve Bizans'a saldırı fırsatı verilmemesi için geleneksel yaz ve kış seferlerini devam ettirdi. Azerbaycan'a saldıran Türkler hezimete uğratıldı. Pireneler'i aşıp Güney Fransa içlerinde ilerleyen ordular Toulouse şehrine kadar ulaştı.

İdari Alandaki İcraatları:

- Halife Ömer saraydaki lüks eşyaları beytülmâle koydurması, köle ve câriyeleri âzat etmesi, halktan biri gibi yaşaması ve hutbelerde sadece halifeler için yapılan duayı halk için okunan umumi duaya çevirmesi gibi uygulamalarıyla Emevîler'in geleneksel saltanat görüntülerine son verdi.
- İlk dört halifeyi örnek alan bu davranışları sebebiyle Hulefâ-yi Râşidîn'in beşincisi sayılan Ömer idarî, iktisadî ve içtimaî sahalardaki icraatlarıyla da aynı çizgiyi devam ettirdi. İdarî alandaki icraatlarına halka zulmeden ve yolsuzluklara adı karışan valileri ve diğer memurları görevlerinden almakla başladı. Onların yerine hangi kabileden olduklarına bakmaksızın dindar ve dürüst yeni memurlar tayin etti.
- Valilik, kadılık, vergi memurluğu görevlerini halifelikle birlikte dört temel esas kabul ederek özellikle kadılık görevine hukuk bilgisi yanında

takvâsıyla temayüz etmiş âlimleri getirdi. Kötülüklerinden emin olunamayacağı gerekçesiyle çeşitli devlet dairelerinde çalışan gayri müslimleri görevlerinden uzaklaştırdı. Valilerin ticaretle uğraşmasını ve hediye almasını yasakladı.

- Halka mazlumun yanında olduğunu, memurlardan şikâyetçi olanların doğrudan kendisine başvurabileceğini bildirdi. Cuma gününü mezâlim mahkemesi duruşmalarına ayırdı. İdam ve el kesme cezalarının kendisinden izin alınmadan uygulanmasını, suçlulara dayak atılmasını yasakladı. Hapishaneleri ıslah ederek suçluları işledikleri suçlara göre ayrı koğuşlara yerleştirdi.

- Muâviye'den itibaren Emevî hânedanı mensuplarının ve devlet adamlarının gasbettikleri malların tespitini ve hak sahiplerine iade edilmesini sağlamaya çalıştı. Muâviye tarafından Mervân'a iktâ edilen ve zamanla kendisine miras kalan Fedek arazisini sahipleri olan Ehl-i beyt mensuplarına iade etti. Önceki halifeler tarafından kendisine

verilmiş diğer gayrimenkulleri ve kıymetli eşyayı beytülmâle devretti. Hanımının mücevherlerini ve evindeki fazla eşyayı da beytülmâle koydurdu. Halifelik görevi karşılığında maaş almayı reddetti.

- Emevî hânedanı mensupları ve diğer devlet adamlarının haksız kazançlarının tesbiti için geniş kapsamlı bir çalışma başlatması ellerindeki malların alınmasına tahammül edemeyen yakınları tarafından tepkiyle karşılandı ve ölümle tehdit edildi. Ancak o bu tehditlere aldırmadan bu uygulamayı ısrarla sürdürdü. Onun bu uygulamaya karşı çıkan yakınlarını Medine'ye gidip halifeliği şûra sistemine çevirmekle tehdit ettiği rivayet edilir.[4]

---

[4] İbn Sa'd, V, 344.

Sosyal Gruplara Karşı Tutumu:

- İç barışa büyük önem veren Ömer b. Abdülazîz idareye muhalif gruplara karşı âdil bir yönetim uyguladı. Hulefâ-yi Râşidîn'in anlayışını ihya ederek din âlimlerinin ve halkın sevgi ve desteğini kazandı. Hz. Ali evlâdı ve Hâricîler'in de yönetimle barış içinde yaşamasını sağladı. Muâviye devrinden beri devam eden, hutbelerde Hz. Ali'nin lânetlenmesi âdetini kaldırdı onun yerine Nahl 90. ayetin okunmasını sağladı. Hz. Ali'nin evlâdına ve taraftarlarına karşı çok iyi davrandı, ellerinden alınan emlâki geri verdi.
- Hâricîler'le mücadelede de ikna yolunu benimseyip mecbur kalmadıkça silâh kullanılmasına izin vermedi. Kendileriyle çeşitli konuları tartışarak Yezîd b. Abdülmelik'in veliahtlığı hariç diğer bütün meselelerde görüşlerini onlara kabul ettirdi. Kaderiyye görüşünü benimseyenlerle ilmî münazaralara girişip liderleri Gaylân ed-

Dımaşkî'yi ikna etmeyi başardı. Mutaassıp Kaderiyye taraftarlarını ülke dışına çıkarmakla yetindi.

- Muaviye'den itibaren fethedilen bölge sakinleri ikinci sınıf (mevâlî) vatandaş muamelesi görüyorlar, Müslüman olmalarına, askerî seferlere katılmalarına rağmen haraç vermeye mecbur tutuluyorlar veya ganimetten çok az pay alıyorlardı. Gayr-i Arap (Arap olmayan) kimseler İslam'a karşı şüpheyle bakıyorlardı.
- Ömer b. Abdülazîz, Emevîler'in ilk dönemlerinden itibaren ikinci sınıf müslüman muamelesi gören mevâlîyi Arap asıllı müslümanlarla eşit kabul etti.

******

- Emevî ileri gelenleriyle Ömer arasında söyle bir tartışma geçmiştir:
- Ömer b. Abdülaziz onların “Bize görev ver” tekliflerine, “İsterseniz her birinizi asker yapayım.” cevabini verir.
- Emevîler: “Ne diye yapamayacağımız bir şeyi bize teklif ediyorsun?” diye söylenip, “Akraba değil miyiz? Bizim de bir hakkimiz yok mu?” diye diretince Ömer: “Benim için bu konuda, sizinle en uzak bir Müslüman arasında hiçbir fark yoktur.” diyerek bu konuda tavrını koymuştur.

******

- Gayri müslimlerin idare ve müslümanlar aleyhindeki şikâyetlerine kulak vererek haksız yere ellerinden alınan kiliselerini, evlerini ve diğer mallarını iade etti ve mağduriyetlerini giderdi. Yaşlı ve muhtaçlara hazineden tahsisat ayırdı.
- Ülkesindeki gayri müslimlerin ihtidâsı için büyük gayret sarf etti, davet mektupları ve tebliğ heyetleri göndererek onları İslâm'a çağırdı. Berberî kabilelerinin tamamı onun gayretleriyle müslüman oldu. Horasan ve Mısır halkı kitleler halinde İslâm'a girdi. Mâverâünnehir'de bazı mahallî hükümdarlar halklarıyla birlikte İslâmiyet'i kabul ettiler. Hindistan hükümdarlarından birkaçı onun davetine uyup halklarıyla birlikte müslüman oldular.

Mali Alandaki İcraatları:

- Malî alanda yaptığı düzenlemelerle de dikkat çeken Ömer b. Abdülazîz başarılı bir vergi reformu gerçekleştirdi. Fethedilen toprakların müslümanların ortak mülkü olduğu düşüncesinden hareketle 100 (718-19) yılından itibaren haracî arazilerin satışını yasakladı. Önceden müslümanlara satılmış olan bu nevi araziler için toprak vergisi olarak haraç, mahsulünden de öşür vergisi olmak üzere iki vergiyi birden aldı.[5]
- Cizye ile ilgili önemli bir düzenleme yaptı. Emevî valileri, zimmîler arasında ihtidâ hareketinin hızlanması üzerine devletin cizye geliri azaldığı için mevâlîden de cizye almaya başlamışlardı. Ömer b. Abdülazîz müslüman olmanın cizyeyi düşürdüğünü vurgulayarak mevâlîden alınan bu vergiyi kaldırdı. Ayrıca zimmîlerden ruhban

---

[5] Ebû Ubeyd Kāsım b. Sellâm, s. 169-176.

sınıfını ve cizye ödemekte zorlananları geçici süreyle cizyeden muaf tuttu.

- Bunun yanı sıra dinî bir esasa dayanmayan bütün vergileri kaldırdı. Mandaların ve madenlerin zekâtı ve gümrük vergisiyle ilgili yeni düzenlemeler yaptı. Deniz ticaretini ve tarımı teşvik etti, sulama işlerine önem verdi. Ziraatı geliştirmeleri için zimmîlere cizye muafiyeti tanıdı. Vergilerin öncelikle mahallî ihtiyaçlarda harcanmasını sağladı. Yeterli geliri olmayan bölgelere yardımda bulundu.
- Malî sistemde yaptığı düzenlemelerle güçlenen devlet hazinesini savaş yapmak veya isyanları bastırmak için değil halkın refah düzeyini yükseltmek için kullandı. İlk İslâm tarihçileriyle bazı şarkiyatçılar, sadece iki buçuk yıl sürmesine rağmen onun döneminde büyük bir maddî kalkınma olduğu konusunda birleşirler. Kendisine karşı sevgi ve güven duyan mükellefler zekâtlarını ve vergilerini ödemede duyarlı davrandıkları için halkın refah seviyesi yükseldi. Ticaretle uğraşanlar

dışında herkese yeterli miktarda maaş bağlandı ve böylece ülkede muhtaç kimse kalmadı.

- Zekâta muhtaç müslümanların sayısının azalması sebebiyle artan zekât ve vergi gelirlerinin bir kısmı esirleri kurtarmak, borçlulara yardım etmek, fakir bekârları evlendirmek için kurulan yardım fonlarına aktarıldı. Fakirler ve yolcular için aşevleri, işlek yollar üzerinde yolcuların bir gün ücretsiz olarak kalabilecekleri konaklar inşa edildi. Aden'de bir cami, Misis'te bir cami ve bir sarnıç yaptırıldı.

Vefatı:

- Emevîler döneminin başında terkedilen İslâmî yönetim anlayışını yeniden uygulamaya koyan Ömer b. Abdülazîz, 20 veya 25 Receb 101 (5 veya 10 Şubat 720) günü Humus'a bağlı Deyrsem'ân'da vefat etti. Bazı kaynaklarda Abdülmelik evlâdı tarafından zehirletilmesi sonucu öldüğü kaydedilir.[6] Abdülmelik'in kızı Fâtıma dışında üç hanımla daha evlendiği ve yirmi civarında çocuk sahibi olduğu rivayet edilir.

[6] Taberî, VI, 556.

İlmi Yönü:

- Ömer b. Abdülazîz aynı zamanda çok hadis rivayet eden güvenilir bir hadis râvisi, seçkin bir fakih, dirayetli bir kelâm âlimidir.
- İbnü'l-Bâgandî onun rivayet ettiği hadisleri Müsned'inde derlemiştir. Abdülkāhir el-Bağdâdî, Ömer'in tâbiîn neslinden Ehl-i sünnet kelâmcılarının ilki olduğunu ve Kaderiyye'ye reddiye mahiyetinde bir risâle yazdığını söyler.[7] Ebû Nuaym onun bu konudaki bir mektubunu nakletmektedir.[8]
- Ömer b. Abdülazîz sahih hadislerin tedvîni yolundaki faaliyetleri resmen başlatarak sünnetin derlenmesinde de önemli bir görev ifa etmiş, Zührî onun emriyle derlediği hadis mecmualarını çoğaltıp çeşitli

---

[7] Mezhepler Arasındaki Farklar, s. 289
[8] Ĥilye, V, 346-353

bölgelere göndermiştir. Süryânîce bazı tıp kitaplarını Arapça'ya tercüme ettirdiği de bilinmektedir.

Fazileti:

- Adaletiyle Hz. Ömer’e, zühd ve takvâsıyla Hasan-ı Basrî’ye, ilim bakımından Zührî’ye benzetilen Ömer b. Abdülazîz halifeliği sırasında çok sade bir hayat sürmüş, saraylarda oturmayıp Halep civarındaki Hunâsıra’ya yerleşerek zamanının çoğunu orada geçirmiş, resmî ve sivil heyetleri genellikle orada kabul etmiştir. Kamu mallarını yetim malına benzetir ve beytülmâli kendisine bırakılan bir emanet kabul ederdi. Hazineden maaş almadığı gibi şahsî işlerini yürüttüğü sırada devlete ait mumu dahi kullanmadığı kaydedilir.

******

- Hasta yatağında iken yakınları:
- “Senden sonra evlatlarına, ailene beytülmalden bir şeyler vasıyyet et"” dediklerinde o:

- “Çocuklarım ya salih veya şerli kimseler olacaktır. Salih olurlarsa onların böyle bir şeye ihtiyacı yoktur. Şayet şerli olacaklarsa, benim onlara bırakacak birşeyim yoktur. Her iki halde de buna lüzum kalmamaktadır.” dedi.

******

- Ömer b. Abdülaziz vefat edince, ondan sonra Yezid b. Abdülmelik halife oldu. Hanedandan biri gelerek:
- “Ey mü’minlerin Emiri Yezid! Su müraî adam (Ömer b. Abdülaziz) Mü’minlere ihanet etti. Gücünün yettiği kadar cevher ve inciyi evinin iki odasına doldurup kilitledi.” dedi. Bunun üzerine Yezid, Ömer’in hanimi olan kız kardeşine haber göndererek çağırttı ve:
- “Bana, Ömer’in kilitli iki odaya cevher ve incilerini doldurup bıraktığına dair haber geldi” dedi. Bunun üzerine Fatima:

- “Kardeşim, Ömer su bohçanın içindekinden başka ne bir tüy, ne de bir yele bıraktı.” dedi. Yezid bohçayı açtı. İçinde yamalı ve kalın bir entari, bir aba ve zayıf astarlı kalın bir cübbe buldu... Bana bunları değil, kilitli iki odanın anahtarını verin denmesi üzerine Fatima:
- “Mü’minlerin Emirinin ölümüyle bana musibet veren Allah’a yemin ederim ki, o halife olalı onun istemediğini bildiğim için, o iki odaya hiç girmedim. Şunlar oranın anahtarıdır. Gel, aç ve içindekilerini Beytü’l Mal’e naklet.”
- Yezid ve şikâyetçi Ömer b. Velid gidip eve girdiler; odalardan birini açtılar, baktılar ki deriden bir sandalye, yanında serilmiş dört çömlek ve bir de testi buldular. Bunun üzerine şikâyetçi “Estağfirullah” dedi. Sonra ikinci odayı açtılar. Baktılar ki çakıllarla serilmiş bir mescid ve tavanında da asılmış bir zincir, o zincirde de boynuna geçecek kadar bir halka vardı... Orada kilitli bir sandık buldular, açtılar. Onda bir sepet ve

içinde bir cübbe ile bir yün elbise vardı. Yezid ve yanındaki ağlayarak söyle dedi:

- "Ey kardeşim, Allah sana rahmet eylesin. Muhakkak senin hem gizlin ve hem de aşikârın temizmiş." Şikâyetçi de:
- "Estağfirullah, ben bana söylenen şeyi söyledim."[9]

******

- Ömer b. Abdülaziz vefat ettikten sonra ona olan hayranlığını gizlemeyen Roma İmparatoru onun hakkında şöyle demiştir:
- "Bir insanın, imkânsızlıkları dolayısıyla, ruhbanca bir yaşantıya sahip olması, dünyadan el-etek çekmesi çok kolaydır. Çünkü onun zaten terk edeceği herhangi bir dünya malına sahipliği yoktur. Fakat bu halife gibi, dünyanın en büyük devletinin yöneticisi için ayni şeyleri söylemek

---

[9] İhsan Süreyya Sırma, Emeviler Dönemi, Hilafetten Saltanata, s. 108, 109.

mümkün değil. Onun elindeki hazinelere rağmen, bunların hiçbirine aldırmayıp, sıradan bir fakirin yaşantısına sahip çıkmasına hayran olmamak doğrusu elden gelmiyor."[10]

---

[10] İslam'da İhya Hareketleri, Mevdudi, Pınar Yay., s. 69.

Ömer b. Abdülaziz'den Hikmetli Sözler

- "Ey insanlar, kim bizimle arkadaşlık yaparsa, beş şey için yapsın, bunu yapmazsa, bizden uzaklaşsın:
    1. İhtiyaçlarını karşılayamayanları bize bildirsin.
    2. Hayır için bize yardımcı olsun.
    3. Bilmediğimiz hayır yollarını bize öğretsin.
    4. Bizim yanımızda kimsenin gıybetini yapmasın.
    5. Boş şeylerden bize bahsetmesin."

******

- “Seni en çok hayrete düşüren şey nedir?” diye soran arkadaşına:
- “Beni en çok şaşırtan şey, bir kimsenin, Allah’ı bilip, O’na isyan etmesi; Şeytan’ı bilip ona itaat etmesi ve dünyayı bilip ona meyletmesidir.”

******

- Hanedandan biri:
- “Ya Emire’l Mü’minin, senden önceki Halifeler bize hediyeler verirlerdi. Sen ise bize yasakladın. Halbuki buna alışmış ailem ve de sıkıntım var. İzin ver de, eskisi gibi bize bir şeyler verilsin!” Ömer:
- “Ölümü sıkça an! Geçimde daraldıysan, seni rahatlatır; bolluk içerisindeysen de seni daraltır.”

******

- İstişareye çok önem veren Ömer b. Abdülaziz, Muhammed b. Ka’b’a:
- “Başıma gelenleri görüyorsunuz, bana ne tavsiye edersiniz.”
- “Sen ihtiyarları baba, gençleri kardeş ve çocukları evlat kabul et. Babana ihsan, kardeşlerine rahmet, evladına da şefkat göster!”
- Reca ise:
- “Kendin için istediğini başkası için de iste, kendin için istemediğin bir şeyi başkasına da isteme!”
- Salim ise:
- “Bütün dünya nimetlerine karşı öyle bir oruç tut ki, iftarın ölüm olsun.”

******

- Abdullah b. İyaz babasından nakleder:
- Bir gün, Ömer b. Abdülazîz yanındakilerle beraber bir cenazeyi defn etmişlerdi. Cemaat dağılmıştı. Ömer b. Abdülazîz bir müddet kabrin başında kaldı. Yanındakiler sordu:
- "Ey mü'minlerin emîri. Siz bu cenaze sahibi değilsiniz. Niçin burada bu kadar uzun kaldınız?"
- Onlara şu şekilde cevap verdi
- "Bana kabir, hal lisanı ile,
- "Onların kefenlerini yırtıyorum, vûcûdlarını parçalıyorum, kanlarını emiyorum.. Hala benden ibret alınmıyor!.." diyor ".
- Bu sözleri söyledikten sonra Halîfe ağlamaya başladı. Etrafındaki yakınlarına şu nasîhatte bulundu:

- “Dünya ne kadar aldatıcı! Dünya’da üstün mevkî ve varlık sahibi olmak hiç fayda vermiyor. Genç, ihtiyarlıyor, sonunda oluyor. Sakın dünyanın fanî lezzet ve safası bizi aldatmasın! Hani nerede bizden evvel yaşayıp, ölümü kendisine uzak görenler?! Burada sıhhat, güç ve kuvvetlerine aldandılar. Bu yüzden günah işlediler.
- Çok zavallı kimseler de onlara gıpta edip “Biz de onlar gibi yaşasak” diyorlardı. Şimdi onlara ne oldu? Toprak bedenlerini yedi kemikleri kurtlara azık oldu. Halbuki onlar, dünyada iken kuvvetli bir aile içendeydiler. Herkes kendilerine ikram ediyordu.
- Şimdi ise heyhat!.. “

******

- Halife Ömer bin Abdülaziz bir oğlu devletin hazinesinden sorumlu idi. Bayram arefesine rastlayan bir gün Ömer bin Abdülaziz'in kızları yanına gelerek;
- "Baba yarın bayram! Halkımızın kızları ve kadınları bizleri ayıplıyorlar ve 'sizler müminlerin emirinin kızlarısınız buna rağmen giyecek… Güzel bir elbiseniz yok Siz şu beyazdan başka elbise giymez misiniz?' diyorlar" dediler ve ağlamaya başladılar Ömer bin Abdülaziz'in bu durum karşısında göğsü daraldı kalbi sıkıştı hazineden sorumlu oğlunu çağırarak;
- "Bana bir aylık maaş ver" dedi Oğlu;
- "Ey müminlerin emiri! Siz aylığınızı önceden aldınız bir ay daha yaşayacağınızımı düşünüyorsunuz ki bir aylık maaş alıyorsunuz?" dedi Ömer oğlunun sözünü hem şaşkınlıkla karşıladı hem de takdir etti Ona;

- “Oğlum ne güzel söyledin Allah Celle celeluhu seni mübarek kılsın” dedi ve kızlarına dönerek;
- “Arzularınızı içinizde tutun Biraz sabırlı olun çünkü Cennete hiç kimse zahmetsiz giremez” dedi.

******

- Ömer b. Abdülaziz’in vefatına bütün tab’a üzüldü. Hatta bir rahibe ağlıyordu. Kendisine:
- “Sen Hıristiyan olduğun halde niye üzgünsün? Denildi. Cevaben yine ağlayarak:
- “Yeryüzünde bir Güneş vardı. O şimdi battı!.” dedi.

******

- Medine’nin alim, kadı ve şeyhi Seleme İbn Dînar rivayet etmektedir:
- Haleb’in meseleleriyle ilgili olarak Hunasıra’dayken müslümanların halifesi Ömer İbn Abdilaziz’in yanına geldim.
- Yaşım hayli ilerlemişti.
- Uzun zamandan beri de onunla görüşmemiştik.
- Onu evin önünde buldum.
- Ancak, Medine’ye vali olduğu gün gördüğüm halinin değişmesi sebebiyle onu tanıyamadım. .
- Bana hoş geldin dedikten sonra:
- «Ebu Hazim yanıma gel» diye ilâve etti.
- Yanma varınca:
- «Sen müminlerin emîri Ömer îbn Abdilaziz değil misin?» dedim.

- da: «Evet» dedi. Ben de:
- «N'oldu sana böyle?
- Senin yüzün parlak, cildin taze ve rahatın yerinde değil miydi?» dedim.
- «Öyleydi» diye cevap verdi,
- «Altın ve gümüş sahibi ve müminlerin emîri olduktan sonra seni bu hale getiren nedir?» diye sordum. O da:
- «Ebu Hazim! Peki bende değişen nedir?!» diye sordu. Şu cevabı verdim:
- «Vücudun zayıflamış… Cildin sertleşmiş… Yüzün sararmış… Gözlerinin canlılığı gitmiş…» Bunun üzerine ağladı ve şöyle dedi:
- «Sen, beni, öldükten üç gün sonra gözlerim çenemin üzerine akmış, karnım deşilip parçalanmış, böcekler vücudumdan yararlanmak için

cesedime üşüşmüşken görseydin nasıl olurdu ya?! İşte beni o zaman görseydin, beni bugünkü kadar da tanıyamazdın…»

- Daha sonra gözlerini bana dikip:
- «Ebu Hazim! Medine'de bana rivayet ettiğin hadisi hatırlamıyor musun?» dedi.
- «Müminlerin emîri.'Sana birçok hadis rivayet ettim. Hangisini kastediyorsun?» dedim.
- Şöyle cevap verdi: «Ebu Hurayra'nm rivayet ettiği bir hadis». .«Evet, hatırlıyorum, müminlerin emîri!» dedim.
- «Bana o hadisi tekrar etsene. Senden onu tekrar dinlemek istiyorum» dedi.
- Ben anlattım. Ebu Hurayra'nın şöyle dediğini duydum: «Resûiüllah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu duydum,

- Sizin önünüzde sarp ve çok tehlikeli bir yokuş var. Onu sadece, vücudu ibadet ve cihat ederken zayıf düşenler aşabilecektir».
- Ömer, ciğerinin parçalanmasından korktuğum bir şekilde ağladı. Daha sonra gözyaşlarını silip bana döndü ve şöyle dedi:
- «Ebu Hazim! Bu yokuştan kurtulmak ümidiyle kendimi zayıflattığımda benî ayıplar mısın… Halbuki ben kendimi kurtulmuş sanmıyorum».